



مقدمه :

در سال های اخیر توجه به اهمیت جنبه های رفتاری و فرهنگی مدیریت ایمنی در سازمان ها به طور گسترده ای افزایش یافته است؛ چرا که تحقیقات و بررسی های انجام شده در مورد حوادث بزرگی مانند پایپر آلفا و چرنوبیل، نشان داد علیرغم به کارگیری کلیه فاکتورهای مهندسی و حفاظت شدید، در صنایع پرریسک همچنان پتانسیل بروز حوادث بزرگ وجود دارد. نکته قابل توجه این است که این اشتباهات صرفا به شکل خطای یک فرد ظاهر نمی شوند، بلکه اغلب در قالب یک فرهنگ رفتاری ناقص شکل می گیرند. لذا بایستی در صدد تقویت و افزایش سطح فرهنگ ایمنی که همانا نظام باورها و ارزش های مشترک یک سازمان، نسبت به ایمنی کار است باشیم تا رفتارها ایمن تر گردد. در این پژوهش پس از تبیین ساختار و جایگاه فرهنگ ایمنی در سازمان، راهکارهای ارتقای فرهنگ ایمنی در سازمان و چگونگی استقرار آن در شرکت مورد مطالعه که در صنعت ریخته گری فعال می باشد، بیان گردیده است.

واژه های کلیدی: فرهنگ ایمنی، راهکار ارتقای فرهنگ، ایمنی صنعتی

نیروی کار هر کشور، به ویژه کشورهای در حال توسعه بخش پر اهمیتی از سرمایه ملی دانسته شده و از پایه های توسعه اقتصادی و اجتماعی به شمار می رود. بدون شک شکوفایی و خودکفایی اقتصاد و صنعت بدون

داشتن نیروی کار سالم امکان پذیر نخواهد بود. از این رو حفاظت از سلامت نیروی کار و بهسازی محیط کار از اهمیتی شایان توجه برخوردار است. آمار منتشر شده از طرف کشورها و مجامع مختلف بین المللی نشان می‌دهد در مراکز بزرگ و کوچک صنعتی هر سال میلیون‌ها نفر به علت حوادث ناشی از کار جانشان را از دست می‌دهند و یا دچار نقص عضو شده، بیمار یا از کارافتاده می‌گردند و این روند تلخ همچنان ادامه دارد.

پیدایش چنین معضلاتی، موجب تشدید نیاز به فراگیری و رعایت اصول ایمنی و بهداشت کارگردیده و افراد را بر آن داشته تا درصدد چاره جویی‌های بنیادی و علمی برای حفظ سلامت نیروی انسانی برآیند. بر همین اساس مباحث ایمنی صنعتی، سیستم‌های ایمنی کار و همچنین تئوری‌های مختلف ایمنی مانند تئوری دومینو، تئوری چنددلیلی و... شکل گرفت. واحدهای ایمنی و بهداشت کار نقش برطرف کننده معضلات و مشکلات ایمنی و بهداشتی محیط کار را در جوامع صنعتی بر عهده گرفته و درصدد کاهش حوادث برآمدند.

آیا تا کنون به این موضوع فکر کرده‌اید که علت بروز حوادث چیست و چگونه می‌توان از به وقوع پیوستن آنها جلوگیری نموده و یا تعداد آنها را کاهش داد؟ بروز حوادث، ناشی از رفتار و شرایط ناایمن است، و البته اغلب به رفتار ناایمن بر می‌گردد که آینه فرهنگ ایمنی آن سازمان می‌باشد. در صورتی که فرهنگ ایمنی یک سازمان قوی باشد، رفتارهای افراد در آن ایمن تر است و در نتیجه حوادث کمتری رخ می‌دهد؛ به تبع آن خسارت‌های وارده به طور چشمگیری کمتر می‌باشد. لذا ضروری است در صدد تقویت فرهنگ ایمنی حاکم باشیم که این کار از جنبه‌های مختلفی قابل بررسی و اجراء است.

معمولا در پی شوک وقوع حادثه، مدیریت واحدهای صنعتی و سیستم‌های تکنولوژیک تصمیم به ریشه یابی عوامل به وجود آورنده آن می‌گیرند. در صورتی که این ارزیابی به درستی صورت نگیرد، عامل به وجود آورنده حادثه بدون تغییر در سیستم باقی می‌ماند و در فرصت‌های دیگر و در ترکیب با شرایط خاص بهره برداری، خرابی‌های سخت افزاری، خطای انسانی و نقایص سازمانی را در قالب حوادث دیگر موجب می‌گردد.

۲- نگرش سنتی به ایمنی

یکی از عوامل ناکامی روش سنتی مدیریت ایمنی در تاسیسات صنعتی را می‌توان ضعف دیدگاه مسوولین نسبت به ایمنی دانست. از جمله مولفه‌های دیدگاه سنتی ایمنی، ایستا فرض کردن ایمنی توسط مدیران است.

ویژگی دیدگاه سنتی، نادیده گرفتن تاثیر عوامل انسانی، سازمانی و فرهنگی بر ایمنی است. دیدگاه سنتی، ایمنی را مبتنی بر طراحی قوی و عملکرد قابل اطمینان تجهیزات ایمنی می‌داند و راه چاره معضل خطای انسانی را حذف انسان (اپراتور) از کنترل می‌داند. در حالی که ناتوانی سیستم‌های اتوماتیک در مقابله با شرایط اضطراری پیش بینی نشده، نادرستی این نظریه را به اثبات رسانده است. امروزه مشخص شده که خلاقیت و یافتن روش‌های نوین مقابله با حوادث در شرایط پیش بینی نشده در طراحی، تنها در توان خلاقیت انسان است و امکان تخصیص این وظیفه به ماشین وجود ندارد.

نگرش سنتی به ایمنی، مبتنی بر عکس العمل است؛ یعنی تا زمانی که حادثه رخ ندهد، مدیران به فکر یافتن اشکالات و رفع آنها بر نمی‌آیند. هزینه بر بودن ارتقای ایمنی باعث می‌شود در شرایطی که شاخص‌های بهره برداری سیستم مطلوب هستند و اتفاق غیرعادی رخ نداده است، توجهی به ایمنی نشود. ارتقای ایمنی زمانی توجه مدیران را جلب می‌کند که وقوع رویدادهای غیرعادی و در نهایت حوادث، تاثیرات نامطلوب اقتصادی اجتماعی بر جای گذارند. در نگرش سنتی، وظیفه توجه و مراقبت از شاخص‌های ایمنی بر عهده یک گروه یا واحد خاص در مجموعه نهاده شده (واحد ایمنی و بهداشت) و سایر قسمت‌ها تنها نگرانی افزایش شاخص‌های تولید را دارند. نمایش مطابقت با استانداردها و سازگاری با ضوابط و مقررات ایمنی از طرف مدیران، به عنوان عملکرد موفق ایمنی تلقی می‌گردد؛ در حالی که نگرش نوین انتظاری بیش از تطابق با استانداردها و ضوابط ایمنی را طلب می‌کند.

۳- نگرش نوین به ایمنی

در دهه‌های اخیر به ویژه از نیمه قرن بیستم به بعد، جامعه بشری از جنبه‌های متعددی تغییر یافته است. افزایش جمعیت موجب نیاز بشر به تولید و در نتیجه، افزایش کمی و ابعادی تاسیسات صنعتی شده است. از طرف دیگر رشد رفاه اجتماعی و آگاهی نسبت به اثرات مضر آلاینده‌ها، پسماندها و پیامد حوادث صنعتی، فشارهای فزاینده‌ای را بر مدیران وارد آورده است. نقش عوامل انسانی و سازمانی به طور روزافزونی بارزتر شده است. بهره برداری ضعیف از تاسیسات صنعتی که با تکنولوژی پیشرفته ساخته شده می‌تواند منجر به حادثه گردد. در نقطه مقابل آن تاسیساتی وجود دارد که علیرغم قدیمی بودن و یا ضعف در طراحی، به دلیل

هوشیاری مدیریت و پرسنل و آگاهی نسبت به نقاط ضعف و یا به دلیل وجود فرهنگ ایمنی قوی، بدون حادثه و به خوبی مورد بهره برداری قرار می‌گیرد.

توجه به فرهنگ ایمنی جایگاه ویژه‌ای در نگرش نوین به ایمنی دارد. فراهم کردن انگیزه، روحیه مالکیت، مسوولیت و پاسخگو بودن در افراد، التزام عملی مدیران به اصل اولویت ایمنی بر سایر جنبه‌ها نظیر تولید، از جمله ویژگی‌های یک سازمان دارای فرهنگ ایمنی است. در این سازمان ریشه‌های وقوع رویدادهای کوچک که مولد حوادث هستند شناسایی و بی‌اثر می‌گردند. روحیه انتقاد و پرسشگری بر پرسنل حاکم است و یک محیط دور از سرزنش نسبت به خطاهای انسانی فراهم آورده شده است.

رفتار فرد به عنوان مدیر، اپراتور یا تعمیرکار در یک تاسیسات صنعتی بالقوه مخاطره‌زا که ملزم به رعایت انضباط فردی و مقررات کاری سختگیرانه است، نمی‌تواند تفاوت زیادی با رفتار اجتماعی او در موقعیت‌های دیگر مانند رانندگی داشته باشد. لذا بررسی فرهنگ ملی و تعیین موارد ناسازگاری با فرهنگ سازمانی در تاسیسات صنعتی بزرگ از اهمیت به‌سزایی برخوردار می‌باشد. از جمله مفاهیم جدید ایمنی، توجه به مقوله ظرف سازمانی و فرهنگی احاطه‌کننده پرسنل تاسیسات صنعتی می‌باشد. بر خلاف روش‌های سنتی، در سال‌های اخیر تجزیه و تحلیل خطاهای انسانی بیشتر با در نظر گرفتن فاکتورهای شکل‌دهنده سازمانی و فرهنگی صورت می‌پذیرد. در این مدل تعامل ساختار سازمان، مکانیسم‌های ارتباطی، دستورالعمل‌ها، گرایش‌های شخصی مدیران، فرهنگ سازمانی، و تاثیر مدیران بر محیط کار در بروز خطاهای انسانی در نظر گرفته می‌شود.

۴- فرهنگ سازمانی و فرهنگ ایمنی

بر طبق تعاریف موجود فرهنگ سازمانی عبارتست از: مجموعه ارزش‌ها، باورها و الگوهای رفتاری مشترک بین اعضای یک سازمان که در نهایت شخصیت و رویه آن سازمان را معرفی می‌کند. به بیان دیگر، رفتار و نگرش اعضای سازمان تابعی است از فرهنگ حاکم بر آن. هدف از آرایه این تعریف شناسایی مفهوم مشابه و وابسته‌ای به نام فرهنگ ایمنی است.

عبارت فرهنگ ایمنی پس از حادثه چرنوبیل در سال ۱۹۸۶ رواج یافت. حادثه‌ای که به علت وجود يك فرهنگ ایمنی ضعیف و خطاها و تخلفاتی رخ داد که باعث اختلال در فرآیندهای عملیاتی و در نهایت آن فاجعه بزرگ گردید. از مجموعه تعاریف ارائه شده در این باب چنین بر می‌آید که فرهنگ ایمنی، بخشی از فرهنگ کلی حاکم بر سازمان است که بر رفتارها و نگرش‌های اعضا در مورد ایمنی تأثیر می‌گذارد و به آن جهت می‌دهد. کمیته نظارت بر مقوله ایمنی و تاسیسات هسته‌ای انگلستان ACSNI فرهنگ ایمنی را اینگونه تعریف می‌کند: فرهنگ ایمنی محصول ارزش‌ها، گرایش‌ها، ادراکات، صلاحیت‌ها و الگوهای رفتاری فردی و گروهی کارکنان است که میزان تبعیت کارکنان از سبک و شیوه مدیریت ایمنی و بهداشت سازمان به واسطه آن مشخص می‌گردد. تعریف گالدن ماند از فرهنگ ایمنی عبارت است از: جنبه‌هایی از فرهنگ سازمانی که بر نگرش‌ها و رفتارهایی که منجر به کاهش یا افزایش ریسک‌ها می‌شوند، تأثیر می‌گذارند. رد پای نقص در فرهنگ ایمنی را در حوادث و فجایع بزرگ دیگری همچون پایپر آلفا نیز می‌توان یافت. فرهنگ سازمانی به معنی ارزش‌ها و تفاهم همگانی در میان افراد سازمان می‌باشد که عامل انگیزشی آن پندارهای غیر رسمی مطابق با ویژگی‌های خاص جغرافیایی، قومی، تاریخی و سطح رشد اجتماعی است و حتی از آن به عنوان قانون نانوشته سازمان نیز یاد می‌کنند.

از جمله مسایلی که در فرهنگ هر سازمان جای گرفته است، دیدگاه افراد سازمان نسبت به ایمنی است که از آن به عنوان فرهنگ ایمنی یاد می‌کنند. فرهنگ ایمنی، تعریف کلی سطحی از جامعه است که اعضای آن ارزش‌های سازمانی مشترکی دارند. فرهنگ ایمنی درباره موضوعات رسمی ایمنی در يك سازمان صحبت می‌کند و عمیقاً در رابطه با مدیریت و نظارت سیستم‌هاست، اما محدود به آنها نیست.

فرهنگ ایمنی بخش مشترك افکار گروه در سازمان با هر سطحی می‌باشد.

فرهنگ ایمنی حوزه اثرگذار در رفتار ایمن کارکنان در کار است.

فرهنگ ایمنی در احتمال میان سیستم تشویقی و عملکرد ایمنی بازتاب می‌شود.

فرهنگ ایمنی در تمایلات سازمانی، فراگیری از خطاها و پیامدها و تصادفات و گسترش این یافته‌ها در سازمان است.

فرهنگ ایمنی نسبتاً قابلیت تحمل و ایستادگی و پایداری در مقابل تغییرات است.

۵- جایگاه فرهنگ ایمنی در موسسات تولیدی

در موسسات تولیدی، رعایت مقررات ایمنی از انجام کلیه فعالیت‌ها مهمتر بوده و پیشگیری و تحت کنترل درآوردن حوادث قبل از هرگونه اقدام دیگری، خود نوعی ایجاد و ترویج فرهنگ ایمنی است. ایمن کار کردن یک نگرش انسانی و فرهنگی است، این بدین معناست که زمانی فرهنگ ایمنی در یک سازمان به نحوه مطلوب گسترش می‌یابد که نگرش پرسنل سازمان نسبت به لزوم رعایت اصول ایمنی به سمت ایده‌آل سوق یابد. ضعیف بودن فرهنگ ایمنی صنعتی در سازمان‌ها، هزینه و خسارات مالی و انسانی بسیار زیادی را به بار می‌آورد.

با وجود اینکه در بسیاری موارد از واژه‌های فرهنگ و اثرات محیطی به جای یکدیگر استفاده می‌شود، این دو عبارت معانی متفاوتی دارند. شرایط محیط کار در ابتدا امری بدیهی به نظر می‌رسد اما به راستی تعریف جامع و روشنی از شرایط محیط کار در دسترس نمی‌باشد. شاید بتوان گفت که شرایط محیط کار نحوه عکس العمل و درک کارکنان از قوانین وضع شده در سازمان، دستورالعمل‌های اجرایی و یا حتی شیوه رفتار سرپرست هر بخش می‌باشد. تعاریفی که برای محیط ایمن ذکر شده، تنوع معنایی بسیاری دارد. ایمنی در شرایط محیط یک نمود روانشناسانه است که اغلب به ادراک از شرایط ایمنی در زمان‌های معین تعبیر می‌شود محیط ایمن با موضوع غیرقابل لمس‌ی مانند عوامل محیطی در ارتباط است.

محیط ایمن یک نمود جسمانی و یک رویکرد سریع از فرهنگ ایمنی است و در مقابل تغییرات، به طور نسبی ناپایدار است.

۶- راهکارهای پیاده سازی موفق فرهنگ ایمنی

شرکت مورد مطالعه از صنایع ریخته گری بوده و به دلیل ماهیت کار، بحث پیاده سازی بستر فرهنگ ایمنی مورد تاکید می باشد. براین اساس عواملی که در ایجاد و ترویج فرهنگ ایمنی موثرند و چگونگی پیاده سازی این عوامل در شرکت مورد مطالعه به شرح زیر می باشد:

- تهیه و توزیع دستورالعمل های ایمنی: تهیه دستورالعمل و استانداردهای کامل و اساسی، بخش اصلی یک سیستم ایمنی در یک صنعت یا سازمان را تشکیل می دهند، دستورالعمل ها مشخص می کنند که چگونه یک کار حساس باید از نقطه نظر ایمنی و بازدهی صورت پذیرد؛ یک سرپرست یا مسوول با استفاده از دستورالعمل ها، درستی انجام کارها را تصدیق می کند. دستورالعمل ها، برنامه آموزش را آسان تر و شناسایی روش های بهبود عملیات را ساده تر می سازند. در این شرکت با توجه به پیاده سازی استاندارد OHSAS 18001 کلیه دستورالعمل ها با نگرش به این استاندارد مورد بازبینی قرار گرفت و همچنین ایجاد دستورالعمل های کنترل عملیات، برگه اطلاعات و ایمنی مواد و سایر مدارک مربوطه از جمله اقدامات می باشد.

- آموزش اصول ومقررات ایمنی: نقش آموزش حفاظت و بهداشت کار در جهت بالا بردن سطح دانش ایمنی کارکنان، آگاهی از وضع سلامت جسمی و روحی، اطلاع از علایم بیماری و نحوه مقابله با آنها، جلوگیری از حوادث ناگوار و ایجاد و ترویج فرهنگ ایمنی امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. آموزش دادن می تواند فرد را قادر سازد که در صورت لزوم با به کارگیری از دستورالعمل های ایمنی، خود را به موقع درگیر نماید. در شرکت مورد مطالعه ریسک های شناسایی شده در قالب خروجی فرآیند شناسایی و ارزیابی ریسک، به کارکنان آموزش داده شد و با آموزش های برنامه ریزی شده در مقاطع زمانی ماهانه برای کلیه سطوح پرسنلی که توسط کارشناسان ایمنی سازمان برگزار می گردد، نیاز به انواع سطوح دانشی فراهم آمده است.

- تشکیل کمیته های HSE: هدف کمیته HSE نظارت بر کل سیستم HSE می باشد تا اطمینان حاصل شود که کار به درستی در حال انجام بوده و آسیب ها و بیماری ها در حال کاهش می باشند. همچنین تمام فعالیت ها و پروژه های تاثیرگذار بر ارتقای ایمنی و بهداشت و محیط زیستی را هماهنگ می نماید. فعالیت های کلی کارگروه مذکور عبارتند از: فعالیت های ایمنی شامل شناسایی مشکلات بالقوه و بالفعل ایمنی و بهداشت، پیشنهاد برنامه ها، طرح ها و فعالیت هایی جهت بهبود ایمنی، افزایش نظارت برمیزان آگاهی کارکنان در زمینه ایمنی و بهداشت و نیز دریافت نقطه نظرات و پیشنهادات سرپرستان و کارکنان می باشد. این جلسات که به

صورت ماهانه برگزار می‌شود حداقل یک نماینده از هر بخش عضو دارد. هر عضو فعالیت‌ها و برنامه‌های ویژه و مشکلات مرتبط با بخش خود را ارایه می‌کند؛ بدین منظور ضروری است که هر عضو با تمام گروه‌های بخش خود در تماس باشد تا اطمینان حاصل کند که تمام موارد مدنظر قرار گرفته‌اند.

- تجهیزات حفاظت فردی: از نظر ارگونومی وسیله حفاظت فردی مناسب، وسیله ای است که ضمن کاهش یا حذف خطرات و عوامل زیان‌آور محیط کار، توانایی و کارایی فرد را نیز کاهش ندهد. وسایل یا تجهیزات حفاظت فردی به منظور حفاظت قسمت‌های مختلف بدن افراد از موهایی سر گرفته تا کف پاها در برابر انواع خطرات احتمالی در محیط کار طراحی، ساخته و ارایه می‌شوند. ممکن است استفاده از این وسایل برای کنترل مواجهه کارگران با خطرات از دید کارفرمایان یک راه حل ساده و مناسب به نظر رسد، ولی در صورت عدم توجه به عوامل متعدد در یک برنامه پیشگیری ممکن است بسیار نامناسب و خطرناک باشند. در این شرکت مشکلات استفاده از وسایل حفاظت فردی برای پرسنل و عدم کارایی لازم، موجب عدم استفاده افراد از این لوازم گردیده بود که در این خصوص نسبت به شناسایی تامین کنندگان داخلی و خارجی این لوازم اقدام گردید و با توجه به پارامترهای مختلف از جمله راحتی استفاده، نسبت به تصمیم‌گیری خرید این لوازم اقدام مناسب صورت پذیرفت..

- سیستم نظارت بر عملکرد ایمنی واحدها: نظارت بر عملکرد همانگونه که در همه سطوح مدیریت به چشم می‌خورد، برای پیشرفت کار ضروری است. مدیریت باید بر این امر پافشاری کند که نظارت بر ایمنی اولین موضوعی باشد که در گزارش هر واحد عملیاتی در مورد آن بحث شود. خواه گزارش سالانه شرکت و یا گزارش هفتگی واحدی از آن شرکت باشد. سیستم نظارت بر ایمنی به دنبال این است که مشخص کند هر شخصی یا هر واحدی از شرکت چقدر در مسیر هدف تعیین شده و استاندارد سازمان که از قبل مشخص شده قرار دارد و یا چقدر از آن انحراف دارد و نقاط قوت و ضعف آن کدامند و جهت تقویت هر چه بیشتر، راهکارها و پیشنهادات خود را ارایه می‌دهد. بدین منظور در این شرکت جلسات ماهانه بررسی عملکرد ایمنی با شرکت اعضای کمیته HSE برگزار شده، بین شاخص‌های آگورد پرسنل با رعایت مسایل ایمنی ارتباط برقرار گشته، پایش شاخص‌های ایمنی در دوره‌های زمانی مختلف روزانه، ماهانه و سالانه انجام می‌گردد و برگزاری جلسات کمیته عالی با حضور مدیریت عامل به صورت شش ماهه جهت بررسی عملکرد حوزه ایمنی از جمله اقدامات در این رابطه می‌باشد.

- پایگاه اطلاع رسانی و هشدارهای ایمنی و مدیریت فرآیند حوادث: از آنجایی که انسان همیشه در جهت یادگیری و آموختن مسایل و موارد اکتسابی، نیازمند یادآوری و تکرار بوده است. لذا لازم است جهت حفظ و ارتقای سطح فرهنگ ایمنی علاوه بر آموزش و اجرای سیاست‌های مدیریتی پایگامی تشکیل گردد که روزانه مسایل، اصول، مقررات، آیین نامه‌ها، هشدارهای ایمنی و تجزیه و تحلیل حوادث را برای کلیه پرسنل شاغل در یک سازمان یا شرکت اطلاع رسانی و یادآوری نماید. بدین منظور در اینترنت داخلی سازمان با بستر وبلاگ ایجاد شده، باکس اطلاعات ایمنی به جهت افزایش اطلاعات ایمنی و ایجاد محیطی برای ارتباط فراهم آمده است.

- مدیریت دیداری از طریق علائم و پوسترها: یکی دیگر از وسایلی که برای بهبود وضعیت ایمنی و بهداشت مورد استفاده قرار می‌گیرد استفاده از علائم و توزیع پوسترهایی با موضوع HSE می‌باشد. علائم و پوسترها نه کارکنان را ایمن می‌سازد و نه باعث می‌شود آنها به نحوی ایمن کار کنند، اما با رشد فرهنگ ایمنی در سازمان، علائم و پوسترها می‌توانند اهمیت ایمنی در کارخانه را به کارکنان یادآوری نمایند. همچنین می‌توانند به کارکنان یادآوری کنند که مدیریت نگران ایمنی کارکنان است.

- سیستم نگهداری و تعمیرات و لحاظ نمودن ایمنی کار: پایه و محور فعالیت هر واحد صنعتی، خط تولید، تجهیزات و ماشین آلات آن می‌باشند و هر نوع خللی در عملکرد ماشین آلات یک واحد صنعتی به معنی خدشه و توقف در فعالیت آن واحد می‌باشد. از طرفی وابستگی عملکرد ماشین آلات مختلف و مراحل فرآیندهای تولید به یکدیگر، بدین سبب در شرکت مورد مطالعه از رویکردهای پیشگیرانه در حوزه تعمیرات به تعریف پروژه پیاده‌سازی TPM1 منجر گردید که با وجود بستر فرهنگی پرسنل تولید، موجبات عملکرد بهینه در این خصوص فراهم آمده است.

- حمایت مدیریتی از مقوله ایمنی: چنانچه نظامات مدیریتی از این شرایط و علایق حمایت کند، فرهنگ کار تقویت و در غیر این صورت تضعیف خواهد شد؛ بدیهی است در صورت تضعیف نگرش و فرهنگ کار، میزان گریز از کار، سیاه کاری، استعفاء و اخراج و... افزایش خواهد یافت. در چنین شرایطی به جای کنترل درونی، سیستم‌های کنترل گر پرهزینه بیرونی، مستقر خواهد شد. در ابتدا مدیریت ارشد یک سازمان یا شرکت، به وجود آورنده فرهنگ در آن سازمان یا شرکت می‌باشد. تا زمانی که مدیریت نخواهد یا نپذیرد که فرهنگی در سازمان طرح ریزی، اجرا و پایدار گردد، هیچ یک از عوامل دیگر سازمان نمی‌توانند باعث ایجاد و شکل‌گیری فرهنگ شوند. مدیریت ارشد سازمان با حمایت در زمینه‌های طرح‌ریزی و بررسی کلیه موارد و مسایل مالی (با رویکرد

مدیریت تغییر)، تبلیغات، تشکیل جلسات، حضور در بین اجتماعات کارکنان، تشویق و پاداش (شناسایی افراد یا واحدهای با عملکرد مثبت از طریق ارزیابی ماهانه و یا از طریق برگزاری مسابقات HSE) و با همکاری دیگر عوامل سازمان می‌تواند به ایجاد، ترویج و پایداری یک فرهنگ کمک کند.

۷- ویژگی‌های فرهنگ ایمنی

برخی از ویژگی‌های فرهنگ ایمنی که برگرفته از ویژگی‌های عمومی فرهنگ به شمار می‌روند، به شرح ذیل می‌باشند:

فرهنگ ایمنی آموختنی است؛ از این رو می‌توان گفت که یکی از علل عمده نامناسب بودن فرهنگ ایمنی پایین بودن سطح آگاهی افراد است و بر این اساس یکی از راهکارهای ارتقای آن بالا بردن آگاهی‌ها از طریق انواع آموزش‌ها می‌باشد.

فرهنگ ایمنی شامل قواعدی است که تجزیه و تحلیل آن را به روش علمی امکان پذیر می‌کند.

فرهنگ ایمنی ساختاری است و به جنبه‌های گوناگونی قابل تقسیم می‌باشد؛ با تحلیل ضعف و قوت‌های موجود در هر یک از جنبه‌ها، می‌توان راهکارهای بهینه را برای ارتقای فرهنگ ایمنی تدوین نمود.

فرهنگ ایمنی پویا، متحول و تغییرپذیر است و می‌توان جنبه‌های نامناسب فرهنگ ایمنی را به مرور تغییر داد.

فرهنگ ایمنی ابزاری برای ابراز خلاقیت افراد در زمینه ایمنی و ارتقای آن است و ایجاد بستر مشارکتی گامی موثر در ارتقای فرهنگ ایمنی است.

فرهنگ ایمنی اجتماعی است، به عبارت دیگر عادت‌های فرهنگی ریشه‌های اجتماعی دارند و کارکنان سازمان در آن شریکند. عادت‌های گروهی که فرهنگ از آنها پدید می‌آید به صورت هنجارها یا الگوهای رفتاری در می‌آیند.

فرهنگ ایمنی با رفتار افراد سازگاری می‌یابد؛ دگرگون می‌شود و دگرگونی آن همواره با تطبیق و سازگاری همراه است.

این ویژگی‌ها را می‌توان پیش‌فرض‌های اصلی فرایند ارتقای فرهنگ ایمنی نامید، به عبارت دیگر فرایند ارتقای فرهنگ ایمنی بر این پیش‌فرض اساسی مبتنی است که فرهنگ امری ثابت و غیر قابل تغییر نیست و می‌توان آن را با تجزیه و تحلیل علمی جنبه‌های مختلفش، در بستری از مشارکت همگانی افراد به مرور و در دراز مدت تغییر داد و با بهره‌گیری از ابزارهایی نظیر مکانیسم‌های انگیزشی و برنامه‌های آموزشی، به صورت مداوم بهبود بخشید.

۸- نتیجه‌گیری

حدود ۸۰ درصد حوادث ریشه در فاکتورهای انسانی دارند و به اشتباهات انسانی باز می‌گردند. بنابراین جهت رسیدن به محیط امن و سالم، نگهداشتن نیروی کار و در نتیجه رسیدن به یک صنعت پویا که فاکتوری اساسی در توسعه پایدار است، باید به طور ریشه‌ای با حوادث مقابله کرد و علل ریشه‌ای و بنیادی آنها را حذف کرد. عامل فوق‌العاده مهمی که می‌تواند در این راه به ما کمک کند فرهنگ ایمنی است. با بررسی حوادث می‌توان یافت که ریشه اصلی اکثر آنها در فاکتورهای انسانی و فرهنگ ایمنی در سطوح مختلف پرسنلی می‌باشد، اینجاست که نقش فرهنگ ایمنی نمایان می‌گردد و به یک نتیجه می‌توان دست یافت: برای ایمن‌تر کردن محیط کار و کاهش تعداد حوادث و هزینه‌های ناشی از آنها بایستی به فرهنگ ایمنی توجه بیشتری شود تا بتوانیم به طور ریشه‌ای و اصولی با حوادث مقابله نماییم. فرهنگ ایمنی نیز که جزئی از فرهنگ سازمانی محسوب می‌شود بایستی در راستای ایجاد محیطی ایمن و بهداشتی تغییر نموده و رفتار ایمن و نوع نگرش به ایمنی در سطح سازمان را ارتقا بخشد. فرهنگ ایمنی قوی در سازمان می‌تواند عامل تعیین‌کننده‌ای جهت کاهش حوادث نیروی

انسانی در شرکت باشد. عوامل مدیریتی و همچنین جایگاه بخش ایمنی از نظر ساختاری، نقش بسزایی را در حاکم کردن فرهنگ ایمنی قوی برعهده دارند که نتیجه آن کاهش حوادث و ایجاد محیطی ایمن برای پرسنل است.

اقداماتی که جهت نهادینه سازی فرهنگ ایمنی در سازمان توصیه می‌گردد عبارتند از: افزایش تعهد عملی مدیران در قبال ایمنی کارگاه به همان حدی که نسبت به تولید متعهد می‌باشند، در نظر گرفتن نوع تفکر و نگرش افراد نسبت به ایمنی کار در انتخاب و انتصاب آنها به عنوان مدیر و سرپرست علاوه بر تخصص و تعهدی که نسبت به تولید دارند، تدوین، اجرا و نگهداری نظام‌نامه ایمنی و حمایت همه جانبه آن از طرف مدیریت ارشد و اطلاع‌رسانی کامل آن در همه سطوح سازمانی کارخانه و همچنین بازنگری مداوم آن، شرکت نمودن فعال مدیران و سرپرستان در بازدیدهای دوره‌ای کارگاه‌ها، استفاده از امکانات رفاهی کارخانه برای تشویق افرادی که در رعایت مقررات و اصول ایمنی کار و همچنین انجام وظیفه الگو هستند، استفاده از دستاوردهای علمی روز دنیا و همچنین سایر کارخانجات صنعتی در بهبود بخشیدن و ارتقای سطح کیفی دستورالعمل‌های ایمنی کار، برقراری نظام پیشنهادات ایمنی، تشکیل کمیته ایمنی بخش به منظور شناسایی ریسک‌های موجود در سطح کارگاه، معرفی افراد برتر ایمنی کارگاه برای تحلیل فنی اشکالات و حوادث رخ داده، شبه حوادث، برپایی جلسات ایمنی کارگاه، بازبینی دستورالعمل‌های ایمنی کارگاه و تهیه گزارشات ایمنی کارگاه، تشکیل جلسات صبحگاهی ایمنی در کارگاه‌ها و پیگیری موارد غیر ایمن کارگاه، معرفی افراد برتر و الگو از لحاظ رعایت اصول و مقررات ایمنی در هنگام جشن‌ها و همچنین نشریات داخلی، یادآوری و گوشزد نمودن نکات ایمنی کار قبل از شروع به کار تعمیرکاران توسط سرپرستان تعمیرات. تعریف مسوول انجام پژوهش و تحقیق در جهت حل مشکلات ایمنی کار از طرف مدیریت توسعه و پژوهش کارخانه، تدوین منشور ایمنی کارخانه